

Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarından Yararlanma: Bir Eylem Araştırması¹

Local Community Studies In Social Studies Course: An Action Research

Tuğba SELANİK AY² ve Handan DEVECİ³

Özet: *Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının nasıl uygulanacağını belirlemeye çalışmaktır.*

Sosyal Bilgiler dersiyle yaşamı bütünleştirmek, öğrenilenlerin gerçek yaşamda uygulanmasını sağlamak için öğrenme-öğretme sürecinde toplumsal kaynaklardan yararlanmak bir zorunluluk haline gelmektedir. Sosyal Bilgiler programı ile ilişkilendirilen yerel toplum çalışmaları öğrencilerin toplumsal kaynaklardan yararlanarak kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmesine yardım eder. Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının nasıl uygulanacağını belirlemeye çalışmaktır.

Araştırma 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili Alpu İlçesi merkez Ertuğrulgazi İlköğretim Okulunda 5/A sınıfına devam eden öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri kişisel bilgi formu, video kayıtları, yarı-yapılandırılmış görüşme, öğrenci günlükleri ve araştırmacı günlüğü ile toplanmıştır. Araştırmanın verilerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacı ve öğrenci günlükleri betimsel analiz yoluyla, video kayıtları makro ve mikro analizler yoluyla çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma, yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma, internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, özel günler ve güncel olaylardan yararlanma kapsamında etkinlikler geliştirilmesinin ve öğrencilerin yerel toplum çalışmalarına katılımını sağlama yönünde etkinliklere yer verilmesinin Sosyal Bilgiler dersini daha etkili hale getirmeye katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinde gerçekleştirilebilecek yerel toplum çalışmalarında öğretim sürecinin nasıl düzenlenebileceğine ilişkin sonuç ve öneriler belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *sosyal bilgiler, yerel toplum çalışmaları, eylem araştırması*

¹ Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde doktora tezi olarak sunulmuştur.

² Dr., Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu (Alpu/Eskişehir), tsay@anadolu.edu.tr

³ Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, hanil@anadolu.edu.tr

Extended Abstract

Social Studies can be defined as “bonding process based on verification with social reality and dynamic information obtained as a result of this process”. In this context, it is essential to unify the Social Studies course with the real life and to benefit from the society in teaching-learning process in order to enable the learned information to be applied in the real life. In the Social Studies course, students should encounter with the real life itself. Thus, students can produce multidimensional alternative solutions for the cases they encounter and they can explain the best solution with justifications. Considering these arguments, it can be claimed that involving the subjects and studies related to the society and near environment in the Social Studies courses increases the effectiveness of Social Studies teaching. Local community studies, which are associated with the Social Studies program by means of a detailed and good plan, can draw students’ attention and thus permanent learning can occur. In this sense, teachers should benefit from the local community studies in the Social Studies course which reflects the real life.

The aim of this study is to determine how local community studies will be applied in Social Studies course in the primary education schools. In line with this aim, the following research questions were addressed:

1. How can the activities of
 - a. benefitting from institutions and organizations in local communities
 - b. benefitting from people in local communities
 - c. using Internet and library sources
 - d. benefitting from special days and current events

which are carried out in the Social Studies course taught with local community studies, be arranged?

2. Do the local community studies help the students determine the problems in their environments and find out the solutions for these problems?

3. What are the students’ opinions about the Social Studies course taught with local community studies ?

4. Does the Social Studies course taught with the local community studies change the students’ attitude towards the Social Studies course?

The study was conducted with 13 students attending to 5/A in Eskişehir/Alpu Ertugrulgazi Primary School in the spring term of 2008-2009 academic years. Training in the present study was given to all students in the class while three students in the class were selected as the focus of the study. For this study, the local community studies were applied in the Social Studies course for 11 weeks between 23 March 2009 and 03 June 2009 within the context of “The Ones Working for the Society” and “One Country, One Flag” units. The data of the study were collected with different data collection tools, such as personal information form, video records, semi-structured interviews, document analysis, students diaries and researcher diary. The data collected from semi-structured interviews, student and researcher diaries were analyzed through descriptive analysis while video records were examined with macro and micro analyses.

The findings of the study were interpreted on the basis of the research questions, in this line; the conclusion and suggestions were written. The conclusions drawn considering the findings and the suggestions offered in the light of the conclusions were as follows:

It is essential to design and develop activities within the context of benefitting from the institutions and organizations in the local community; benefitting from the people in the local community; using Internet and library sources; benefitting from special days and current events, besides the participation to local community studies should be arranged systematically. Moreover, to benefit from the institutions and organizations in the local communities, some activities such as organizing field trips or inviting local managers of the institutions and organizations can be carried out. The teachers can implement the activities such as inviting source person, verbal history, arranging history exhibition and activities with parents in order to enable the students benefit from the people in local community. It is necessary to design the activities for benefitting from Internet and library sources. Public library, school and class libraries should be enriched; moreover, any technical deficiencies in the information technologies classes should be made up. Additionally, the special days such as national holidays and local independence days should be utilized. The students should be encouraged to relate the current events with the Social Studies course. The students should determine a problem in their environment and they should be supported to find out a solution for this problem. The teacher's role in the teaching process is to 'guide', besides, the teacher should have roles to communicate with the source person before the activities, inform the source people about the aim of the study, guide the students and encourage the students.

Keywords: *social studies, local community studies, action research*

Giriş

İlköğretimdeki pek çok ders arasında yaşama ilişkin bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik derslerden biri olan Sosyal Bilgiler dersi ile yaşamı bütünleştirmek, öğrenilenlerin gerçek yaşamda uygulanmasını sağlamak amaçlanmaktadır (Sönmez, 2005). Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci yaşamın kendisiyle karşı karşıya gelmeli, yaşamda karşı karşıya kaldığı durum için çok yönlü çözümler üretmeli ve en iyi çözümü gerekçeleriyle ortaya koyabilmelidir (Gelen, 2002). Burz ve Marshall'a (1998) göre ilköğretim öğrencilerinin deneyimlerini çeşitlendirme öğrencilere bu dönemde analizler ve karşılaştırmalar yapabilmeleri için olanaklar sunar. Öğrencilerden bu sınıf düzeyinde beklenen, vatandaşlık haklarını kullanarak gerçek bir durum ya da olay karşısında eyleme geçmeleri, vatandaşlık eylemlerinin yerel, ulusal ve evrensel etkilerini açıklamalarıdır. Bunun yanı sıra öğrencilerin bu etkilerin farkında olmaları, toplum yararına olacak biçimde vatandaşlık görevini yerine getirmeleri, güncel bir olaya katılım ya da bu olay üzerinde etki yaratacak bir plan yapmaları ve uygulamaları da beklenir. Sosyal

Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımı öğrencilere sosyal katılım becerisi kazandırmaya, toplum, güncel yaşam ve Sosyal Bilgiler dersi arasında bağ kurmaya yardımcı olabilir. Sosyal Bilgiler dersi ile bireylerin toplumsallaşması, içinde yaşadıkları toplumun sorunlarına duyarlı bireyler olarak yetişmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda etkili bir Sosyal Bilgiler eğitimi ancak toplumda yer alan tüm kaynakların sistemli biçimde işe koşulması ile gerçekleştirilebilir.

Yerel toplum çalışmaları; toplum tarihi, toplumun şu an ki durumu, toplumun gelecekteki konumu gibi konuları kapsayan, öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumu ve çevrelerini anlamlandırmalarını sağlayan konu, içerik ve etkinlikler olarak tanımlanabilir. Yerel toplum çalışmaları kapsamında tarih sergisi düzenleme, sözlü tarihten yararlanma, toplumda karşılaşılan olaylar, insanlar arasındaki etkileşimlerle ilgili günlük yazma, çeşitli kişi ve kurumlara inceleme gezileri düzenleme, gözlem yapma, kütüphane ve internetten yararlanma gibi etkinlikler gerçekleştirilebilir (Savage ve Armstrong, 1987). Yerel toplum çalışmaları ile gerçekleştirilebilecek bu çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda yerel toplum çalışmalarının yararları şu şekilde sıralanabilir. Yerel toplum çalışmaları (Kaltsounis, 1987);

- Sosyal Bilgiler öğretimi için iyi bir laboratuvar ortamı oluşturur,
- Sosyal Bilgiler ile ilgili kavramların doğrudan ve etkili bir biçimde öğretimine yardım eder,
- Sosyal Bilgiler kavramları ile öğrencilerin yaşamları arasında ilişki kurmasına olanak tanır,
- Öğrencilerin ilgisini çeker,
- Toplumla ilgili daha çok bilgi kazandırarak öğrencilerin daha iyi vatandaşlar olmalarını sağlar,
- Öğretme ve öğrenmenin öğrenci deneyimleri üzerinde yapılandırılmasına olanak tanır,
- Okul ve toplumu birbirine yaklaştırır,
- Entelektüel ve sosyal beceriler geliştirmeyi sağlar,
- Problem çözme becerilerinin gelişimini sağlar,
- Birlikte çalışma ve iyi insan ilişkileri kurmaya yardımcı olur,
- Yerel toplumun bir parçası olan özel ve kamu kurumlarının görevleri hakkında bilgi düzeyinin artmasını sağlar,
- Öğrencilerin gönüllü etkinliklere, toplum düzenlemelerinin bir üyesi olmaya dönük istek ve katılımlarını artırır.

4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında öğrencilerin kazanmış olması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak tanımlanan kazanımların çoğunun yerel toplum çalışmaları ile ilgili olması nedeniyle Sosyal Bilgiler dersinde öğretme-öğrenme süreçleri düzenlenirken yerel toplum çalışmaları ile ilgili farklı etkinliklere yer verilmesi gerektiği söylenebilir. Böylece öğrencilerin kendini, ailesini ve yakın çevresini tanımasına yönelik günlük yaşam bilgi ve becerilerinden oluşan Sosyal Bilgiler dersinde anlamlı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirilmesi ve okul-toplum işbirliğinin sağlanması kolaylaşacaktır. Bir başka deyişle ilköğretim programında yer alan bir ders olan Sosyal Bilgilerin günlük yaşama yaklaşacağı söylenebilir (Deveci ve Selanik Ay, 2008). Bu nedenle öğretmenler Sosyal Bilgiler dersi konuları ile ilişkilendirerek yerel toplum kaynaklarının etkili biçimde işe koşulmasını sağlamaya çalışmalı, bu amaçla kurum ve kuruluşlardan, okul çevresinde yaşayan kişilerden, internet ve kütüphane kaynaklarından, özel gün ve güncel olaylardan yararlanmaya yönelik etkinlikler planlamalıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımının dersin etkililiğini artıracığı, öğrencilerin günlük yaşamları ile Sosyal Bilgiler dersi arasında bağ kurmalarına yardımcı olacağı, haklarını bilen, çevresine karşı duyarlı, çevrelerinde gelişen sorunların farkında olan ve sorunları çözümlene girişiminde bulunan bireyler yetiştirmeye katkı sağlayacağı düşünülmekle birlikte, bu konuda araştırma sonuçlarına gereksinim duyulmaktadır. İlgili alanyazının incelenmesi sonucunda Türkiye’de ve Dünya’da yerel toplum çalışmalarını genel ve doğrudan ele alan az sayıda araştırmaya (Alleman, Knighton ve Brophy, 2007; Deveci, Çengelci ve Selanik Ay, 2007) rastlanmıştır. İlgili alanyazında daha çok yerel toplum çalışmaları ile doğrudan ilgili çalışmaların yanı sıra yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilebilecek etkinlikler ile ilgili araştırmalar bulunmaktadır. Bu kapsamda yer verilen araştırmalar alan gezisi (Açıkgöz, 2006; Demir ve Özsoy Eşki, 2010; Farmer, Knapp ve Benton, 2007; Kızılcıaoğlu, 2003; Mazman, 2007; Yönev, 2008), sözlü tarih (Lyons, 2007), aile katılımı, internet araştırmaları (Roslynne, 2005), gazete kullanımı (Munck, 2007; Ünlüer, 2008) ve güncel olay kullanımı (Arın, 2006; Deveci, 2007; Gürdoğan, Bayır, 2010; Haas ve Laughlin, 2000) ile ilgili araştırmalardır.

Bu araştırma da yerel toplum çalışmaları etkinliklerinin Sosyal Bilgiler dersinde ne şekilde düzenlenebileceğini, yerel toplum çalışmalarına ilişkin öğrencilerin görüşlerini, yerel toplum çalışmalarının Sosyal Bilgiler dersinde

kullanımının öğrencilerin yaşadıkları çevredeki sorunları belirlemelerine ve bu sorunlara çözüm bulma girişiminde bulunmalarına katkı sağlayıp sağlamadığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada gerçekleştirilen etkinlikler ile öğrencilerin dün, bugün ve gelecek arasında ilişki kurmaları, öğrencilerin toplumda ve çevrelerinde yer alan kaynaklardan etkili biçimde yararlanarak çevrelerindeki sorunları belirlemeleri ve bu sorunları çözme girişiminde bulunmaları hedeflenmektedir. Yaşamın kendisini yansıtan Sosyal Bilgiler dersinden en üst düzeyde yararlanabilmek, etkili bir öğretim gerçekleştirebilmek bakımından Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından ne şekilde yararlanılabileceğinin araştırılması, Sosyal Bilgiler derslerinin amaçlarına ulaşılması bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının ne şekilde uygulanabileceğine ilişkin olarak uygulayıcılara ve bu konuda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak yerel toplum çalışmalarının nasıl uygulanacağını belirlemeye çalışmaktır. Belirlenen bu temel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma, yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma, internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, özel günler ve güncel olaylardan yararlanma etkinlikleri ne şekilde düzenlenebilir?
- Yerel toplum çalışmaları öğrencilerin, yaşadıkları çevredeki sorunları belirlemelerine ve bu sorunlara çözüm bulma girişiminde bulunmalarına yardım etmekte midir?
- Öğrencilerin yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşleri nelerdir?

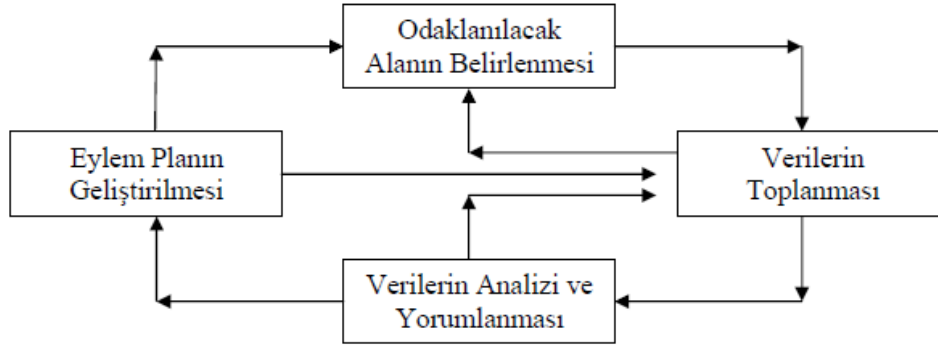
Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, eylem araştırması süreci, ortam, katılımcılar, verilerin toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması alt başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

“İlköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan yerel toplum çalışmalarının nasıl uygulanacağını belirlemeye” yönelik olan bu araştırma,

incelenen durumun özeliğinden dolayı eylem araştırması biçiminde desenlenmiştir. Eylem araştırması, bir sosyal durumu gözleyerek kaliteyi geliştirmeyi amaçlayan bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Elliot, 1991). Bu çalışmada da Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının kullanımı ile Sosyal Bilgiler öğretiminin niteliğinin artırılması amaçlanmıştır. Öğrenme durumunun, sınıf ya da okul gibi gerçek ortamlarda anlaşılması ya da geliştirilmesine yönelik, eğitimin kalitesini artırmayı amaçlayan bir yöntem olan eylem araştırmasının (Andrew, 2005) bu çalışmada uygulanması ile okul ile toplum arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi, böylece Sosyal Bilgiler dersinin yaşama yönelik bir ders olmasının öğretme-öğrenme süreçlerine yansıtılması planlanmıştır. Araştırma sürecinde aşağıda Şekil 1’de görülen eylem araştırması döngüsü gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Eylem Araştırmasının Diyalektik Döngüsü

Kaynak: Mills, G. (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher*. New Jersey: Merrill Prentice Hall, s.19’ dan uyarlanmıştır.

Buna göre, araştırmanın diyalektik döngüsü şu şekildedir: Sosyal Bilgilerin günlük yaşamı konu edinen bir ders olması nedeniyle Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanarak, toplumla iç içe bir Sosyal Bilgiler öğretiminin ne şekilde düzenlenebileceğini, öğrencilerin ve araştırmacının bu çalışmalara ilişkin görüşlerinin belirlenmesini öngören bir araştırma önerisi hazırlanmış, öneri üç uzman tarafından incelenmiştir. Alan uzmanları Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanmanın alandaki bir eksikliği giderebileceğini, Sosyal Bilgiler öğretiminin niteliğini artıracığını, derse yaşamsal bir önem katacağını belirtmiş, böylece odaklanılacak alan “Sosyal Bilgilerde Yerel Toplum Çalışmalarından Yararlanma” olarak belirlenmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak öğrenci

günlükleri, araştırmacı günlüğü, video kayıtları ve her etkinliğin sonunda odak öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin çözümlenmesinde betimsel analizden, video kayıtlarının analizinde makro ve mikro analizden yararlanılmış, bütün veriler birlikte ele alınmış, araştırmacı ve öğrenci günlüklerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Her hafta düzenli olarak toplanan ve üç üyeden oluşan geçerlik komitesinde bir önceki hafta yapılan etkinliklerin video kayıtları, video kontrol listeleri ile izlenerek, çeşitli önerilerde bulunulmuş, yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri getirilmiş, karar defterine alınan kararlar yazılmıştır. Geçerlik komitelerinden elde edilen verilere dayalı olarak eylem planları geliştirilerek yeniden uygulamaya konulmuş, veriler tekrar toplanarak analiz edilmiştir. Bu şekilde veriler birbirini tekrarlar hale gelene kadar çalışmalar devam etmiş, elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuç ve önerilerin yazılması ile araştırma tamamlanmıştır. Geçerlik komitesi kararları araştırmanın eylem döngüsünü önemli ölçüde etkilediğinden geçerlik toplantısının ardından bir komite karar defteri tutulmuştur. Bu deftere toplantıda ele alınan görüşmelerin yansıttığı açıklamalar ‘bulgular’ başlığında, toplantıda verilen kararlar ise ‘karar’ başlığı altında yazılmıştır.

Katılımcılar

Çalışma, birinci araştırmacının sınıf öğretmeni olarak görev yaptığı Eskişehir İli Alpu İlçesi Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu 5/A Sınıfı’nda 13 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Etkinliklerin tüm sınıfta uygulanmasına karşın süreç içinde örnekleme alınan öğrencilere odaklanılmış ve bu öğrencilerin sınıf uygulamalarına katılımı ile yerel toplum çalışmaları kapsamında oluşturdukları öğrenci ürünleri incelenmiştir. Bu bağlamda üst, orta ve alt seviye odak öğrenciler belirlenmiş, odak öğrenci görüşmelerinde bu öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada belirlenen temel ölçüt, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki başarısı, yerel toplum çalışmalarına olan ilgisidir. Uygulama öncesinde öğrencilere yerel olanaklardan yararlanmalarını gerektiren görevler verilerek öğrenciler ve öğrenci ürünleri gözlenmiş, bu gözlemlerinden yola çıkarak öğrencilerin bu çalışmalara ilgileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan ‘Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler’ öğrenme alanı ‘Toplum İçin Çalışanlar’ ünitesi ve ‘Güç, Yönetim ve Toplum’ öğrenme alanı ‘Bir Ülke, Bir Bayrak’ ünitesi

kapsamında gerçekleştirilmiştir. Belirlenen bu iki ünite, yerel toplum çalışmalarına dayalı etkinliklerle işlenmiştir. Yapılan etkinliklere ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1: Etkinlik Listesi

Etkinliğin Adı	Tarih/Ders Saati
Kütüphane Araştırması	16.03.2009 (2)
Kaynak Kişi Davet Etme (Zabıta)	19.03.2009 (1)
Kaynak Kişi Davet Etme (Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı)	23.03.2009 (1)
Kaynak Kişi Davet Etme (Polis)	26.03.2009 (2)
Sunu Hazırlama (Sivil Toplum Kuruluşları)	30.03.2009 (2)
Kitap Toplama Kampanyası	02.04.2009 (2)
Dosya Hazırlama (TEMA)	06.04.2009 (2)
Engellilere Yardım Etkinliği	09.04.2009 (1)
Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası	13.04.2009 (2)
Bağımsız Öğrenci Etkinliği	16.04.2009 (1)
Yasalar Çalışma Yaprağı	20.04.2009 (1)
23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Etkinliği	23.04.2009 (Yaklaşık 2 ders saati)
Sözlü Tarih	27.04.2009 (2)
Sınıf Anayasası Düzenleme	30.04.2009 (1)
Mahalle Modeli Oluşturma	04.05.2009 (1)
Alan Gezisi Düzenleme (İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)	07.05.2009 (1)
Dosya Oluşturma (Bakanlıklar)	11.05.2009 (2)
Dosya Oluşturma (Cumhurbaşkanlarımız)	14.05.2009 (1)
Sınıf Meclisi	18.05.2009 (1)

Tatbikat ve Drama	21.05.2009 (2)
Tarih Sergisi Düzenleme	25.05.2009 (2)
Aile Anayasası Düzenleme	28.05.2009 (1)

Uygulama sürecinde kişisel bilgi formu, video kayıtları, yarı-yapılandırılmış görüşme, öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü olmak üzere farklı veri kaynaklarından bilgi toplanmıştır.

Yapılan alan gezileri uygulamanın gerçekleştirildiği okulun ilçe merkezindeki resmi kurumlar ile aynı mahallede yer alan bir okul olması, araştırmacı tarafından gezi öncesinde kurumlarla iletişime geçilmesi, gerekli kişiler ile randevu saatlerini ayarlaması, gezi süresinin önceden öğrenci ve ilgililere duyurulması bir başka deyişle önceden yapılan iyi bir planlama ile yukarıda belirtilen ders saatleri içerisinde tamamlanmıştır. Özellikle alan gezilerinin uygulanması sırasında ilçe merkezindeki bir okulda uygulama yapılmasının yarattığı ulaşım kolaylığı çalışmaya olumlu biçimde yansımıştır. Ancak alan gezilerinin il merkezindeki okullarda gerçekleştirilmesinde ulaşım zorluğu nedeniyle ders saatinin yeterli olmaması gibi sorunlar yaşanabilir. Bu sorun alan gezilerinin planlama ve değerlendirme aşamalarının sınıfta Sosyal Bilgiler ders saati içinde, gezi aşamasının ise ders saatlerinin dışında yapılması, gezi süresinin amaca yönelik olarak sınırlı tutulması ile çözülebilir. Bunun yanı sıra alan gezilerinde okulların profesyonel şirketlerle çalışarak gerekli hizmetleri bu şirketlerden almaları sağlanabilir. Tüm kurum ve kuruluşlarda okullarla iletişim sağlayabilecek birimler açılabilir. Bu birimlerin öğrencilere rehberlik etmesi ve onları bilgilendirmesi, öğrenciler ile kurum yöneticilerinin görüşmesi için randevu ayarlaması sağlanabilir. Böylece okul ile toplum arasındaki kopukluğun giderilmesine yönelik olarak kurum ve kuruluşlarda katkı sağlamış olur. Öğrencilerin grupla ya da bireysel olarak okul dışında çalışmalar yapmalarına olanak sağlamak amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından etüd merkezleri açılabilir. Alan gezisi dışındaki etkinlikler de yine öğretmenin ve öğrencilerin önceden yaptıkları planlamalar doğrultusunda ilgili ders saatlerinde gerçekleştirilmiştir.

Yapılan araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği ile ilgili olarak *inandırıcılığının* sağlanabilmesi için araştırma verileri toplam 11 haftalık bir süreç içerisinde toplanmıştır. Araştırma sürecinde toplanan verilerin analizleri düzenli olarak

yapılmıştır. Böylece, her hafta toplanan verilerin kontrolü sağlanmış her hafta toplanan geçerlik komitesinde belirlenen sorun ya da eksikliklere yönelik çözüm önerileri oluşturulmuştur. Araştırmanın planlanması, uygulanması ve sonuçlandırılması aşamalarında gerek alan bilgisi gerekse nitel araştırma konularında uzman görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma verilerinin analizleri uzman kişilerin görüş birliğine dayanarak gerçekleştirilmiş ve sonuçların uzmanlarla paylaşılarak onların görüş ve önerilerinin alınması yoluna gidilmiştir. Araştırma verileri eylem araştırmasının farklı veri toplama araçlarına dayandırılarak toplanmış ve birbirleriyle ilişkileri göz önünde tutulmuştur. Araştırmada *aktarılabiliğin* sağlanması amacıyla açık ve anlaşılır bir dil kullanılmasına özen gösterilmiştir. *Tutarlılık* boyutu ile ilgili olarak araştırmada, kavramların ortak biçimde ele alınması sağlanmıştır. *Onaylanabilirlik* için sonuçlar birbirini destekleyen verilerin uygulama sürecinde gerçekleştirilen her bir etkinlik için ard arda verilmesi ile açık biçimde ortaya konmaya çalışılmıştır. Geçerlik çalışmasına yönelik olarak nitel araştırma ve alan uzmanlarından oluşan bir geçerlik komitesi oluşturulmuştur.

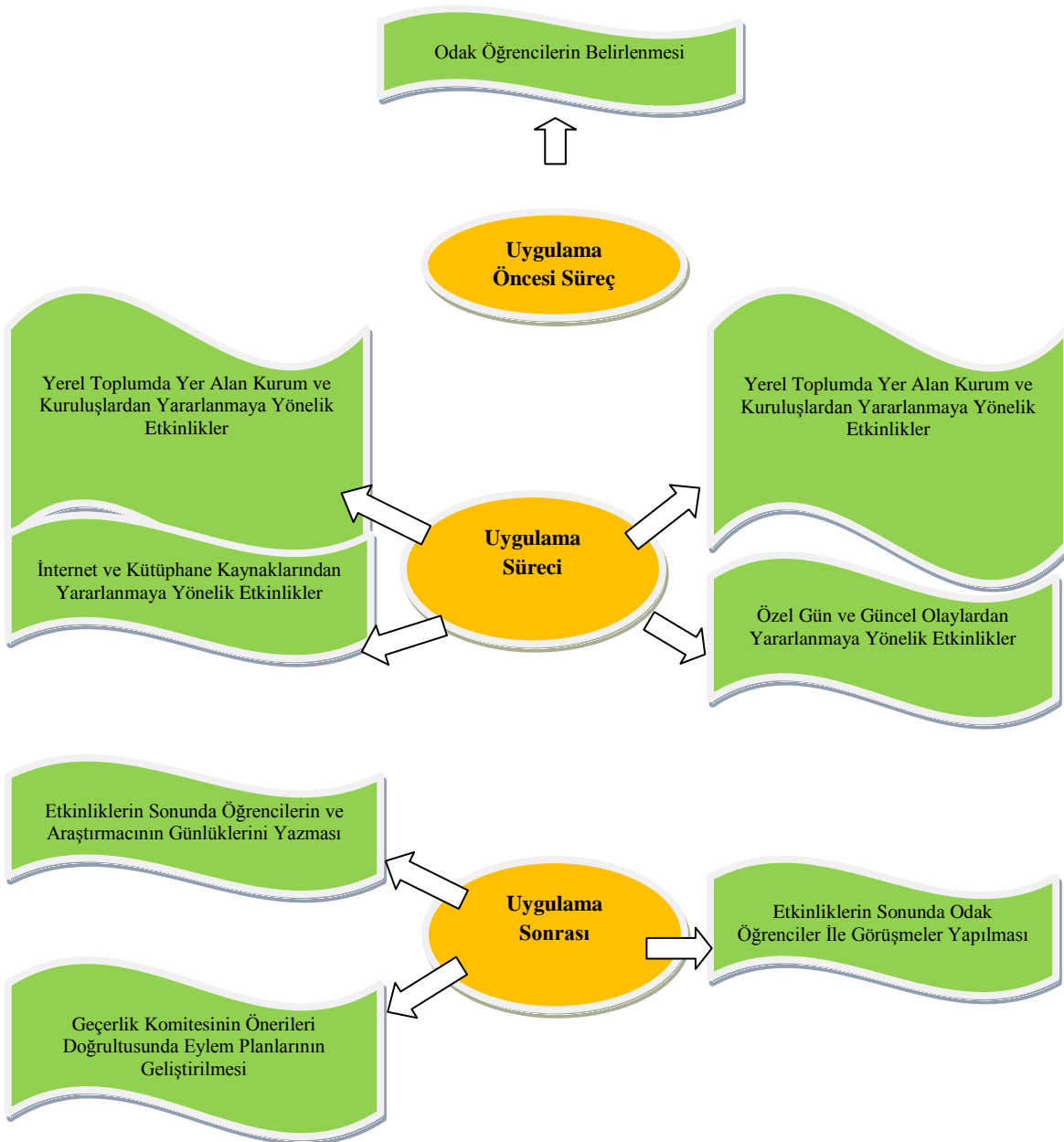
Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bu araştırmada elde edilen verilerin bir kısmı verilerin toplanma aşamasında düzenli olarak analiz edilmiştir. Etkinliklerin tamamlanmasının ardından tekrar analiz edilen verilerin birbiri ile olan ilişkisi ve tutarlılığı analiz edilmiştir. Öğretim etkinlikleri video ile kaydedilmiştir. Video kayıtlarının makro analizleri için her hafta düzenli olarak video kayıtlarının genel bir dökümü yapılmış, makro analizler her hafta komite üyelerine sunulmuştur. Komite üyeleri video kontrol listelerini kullanarak uygulayıcıyı, öğrencileri ve öğrenme ortamını gözlemlemişlerdir. Uygulama sonunda kayıtların mikro analizleri yapılmıştır. Mikro analizler sonucu ulaşılan veriler araştırmanın diğer verileriyle birlikte ele alınarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde uzman görüşleri alınarak tema ve alt temalar belirlenmiştir. Araştırma sürecinde her hafta gerçekleştirilen uygulamaların ardından video kayıtlarının ilgili bölümlerinin dökümü yapılmıştır. Video kayıtlarının genel bir tanıtımının yapılması ve önemli olabilecek yerlerin belirlenmesi amacıyla makro analizler gerçekleştirilmiştir. Her etkinliğin bitiminde odak öğrenciler ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin çözümlenmesinde “betimsel analiz”den yararlanılmıştır. Video kaydı dökümlerinin ve görüşme kayıtlarının doğrulanması için bir alan uzmanından yardım alınmıştır. Uzman, araştırma verisinin %20’sini bağımsız olarak incelemiş, daha sonra araştırmacının yaptığı dökümler ile

karşılaştırmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda dökümlerin birbiri ile tutarlı olduğu belirlenmiş, tema ve kodların belirlenmesinde araştırmacı ile uzman arasında görüş birliğine varılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, oluşturulan temaların araştırmanın amaçlarıyla ilişkilendirilmesi biçiminde yapılandırılmıştır. Araştırmanın uygulama süreci Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Araştırmanın Uygulama Süreci

Yerel Toplum Çalışmaları Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinlikler

Bu bölümde yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma, yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanma, internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, özel günler ve güncel olaylardan yararlanma ile ilgili olarak gerçekleştirilen etkinliklerle ilgili bulgular sunulmaktadır. Bulguların sunumunda etkinlik sırasında, öğrenci günlükleri, öğrencilerle görüşme, araştırmacı günlüğü, öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri sırası izlenmiştir.

Yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanmaya yönelik olarak, gezi ve görüşme etkinlikleri; yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanmaya yönelik olarak kaynak kişi daveti, sözlü tarih, tarih sergisi, aile katılımına yönelik etkinlikler; özel gün ve güncel olaylardan yararlanmaya ilişkin olarak çeşitli bayram törenleri ve gazetelerden yararlanmaya yönelik etkinlikler; internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanmaya yönelik olarak ise kütüphane araştırmaları, internet araştırmaları ve dosya oluşturma etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Eylem araştırmasının gelişimsel bir model olması nedeniyle bulgular ilk etkinlikten başlayarak öğrencilerde oluşan gelişimin daha net anlaşılabilmesi için etkinliklerin tarih sırasına göre verilmiştir.

Yerel Toplumda Yer Alan Kurum ve Kuruluşlardan Yararlanma Etkinlikleri

Araştırmada yerel toplumda yer alan kurum ve kuruluşlardan yararlanma ile ilgili olarak alan gezisi ve görüşme etkinlikleri gerçekleştirilmiş, araştırma kapsamında elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne düzenlenen “Alan Gezisi” etkinliği sırasında öğrenciler yerel yönetim ve merkez yönetim birimlerinin yapısı ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün görevleri gibi meraklarını uyandıran konulara ilişkin bilgi edinmişlerdir. Bir öğrenci görüşme bitiminde okulda belirlediği bir sorunu çözme girişiminde bulunmuş, okulda fotokopi makinesi ile ilgili olarak toner ve kâğıt yetersizliği sorununun çözümünde İlçe Milli Eğitim Müdürü'nün yardımını istemiştir. *Öğrenci günlüklerinde* öğrenciler bu etkinliğin görüşme yapma becerilerine katkıda bulunduğunu, konuya ilişkin bilgi edinmelerini sağladığını, kaynak kişiye karşı daha önce duydukları korku ve çekinme duygularının yok olduğunu, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün nasıl bir yer olduğunu gördüklerini, meraklarını giderilmesine yardımcı olduğunu, okulla ilgili sorunlarını çözmelerine

yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir. *Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde*, öğrenciler bu etkinliğin toplantı odasında gerçekleştirilmesinin ve İlçe Milli Eğitim Müdürü'nün kendilerini önemsemesinin hoşlarına gittiğini, merak ettikleri soruların yanıtlarını öğrenmelerine katkı sağladığını, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün nasıl bir yer olduğunu gördüklerini belirtmişlerdir. Ancak görüşmenin çok uzun sürmesi nedeniyle dikkatlerinin dağıldığını ve kimi sorularda kullanılan terimlerden dolayı bazı yanıtları anlayamadıklarını belirtmişlerdir. *Araştırmacı günlüğünde* öğrencilerin etkinlikten genel olarak memnun olarak ayrıldığı ancak görüşme süresinin çok uzaması nedeniyle öğrencilerin dikkatlerinin dağıldığı ifade edilmiştir.

Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri ile ilgili olarak bir öğrenci, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü alan gezisi sırasında İlçe Milli Eğitim Müdürüne okulda fotokopi makinesinin toneri ve fotokopi kâğıdı konusunda sıkıntı çekildiğini ve bu sorunun çözümü için yardımcı olup olamayacağını sormuştur. Bu durum yapılan etkinliğin öğrencilerin çevrelerinde yaşanan bir sorunu belirlemelerine ve çözmelerine katkıda bulunduğu biçiminde ifade edilebilir.

Alan gezilerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; alan gezilerinde öğretim süreci ile ilgili olarak; öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Gidilecek yeri öğretmen gezi öncesinde belirlemeli, gerekli düzenlemeleri yapmalı, gidilecek yer bir kurum ya da kuruluş ise yöneticiler ile iletişime geçmeli, yöneticiler gezinin amacı ve kendilerinden beklenenler konusunda bilgilendirmelidir. Öğrenciler gezi öncesinde, gezinin amacı ve gezide dikkat edilmesi gereken noktalar konusunda bilgilendirilmeli ve cesaretlendirilmelidir.

Yerel Toplumda Yer Alan Kişilerden Yararlanma Etkinlikleri

Araştırma kapsamında yerel toplumda yer alan kaynak kişilerden yararlanmaya ilişkin olarak kaynak kişi davet etme (zabıta, halk eğitim merkezi müdür yardımcısı ve polis), sözlü tarih, aile anayasası ve tarih sergisi etkinliği düzenlenmiştir.

Zabıta, Halk Eğitim Merkezi müdür yardımcısı ve polis, ilgili konular kapsamında sınıfa kaynak kişi olarak davet edilmiştir. **“Kaynak kişi davet etme (zabıta)” etkinliği sırasında** öğrenciler zabitanın kaynak kişi olarak davet edilmesi sonucunda beslenme ile ilgili kurumlar konusunda bilgi edindiklerini, zabitanın görevlerini öğrenmelerini sağladığını, görüşme sorusu hazırlamayı öğrenmelerine katkıda bulunduğunu ve görüşme yapma becerilerini geliştirdiğini belirtmişlerdir.

Öğrenci günlüklerinde öğrenciler bu etkinlik ile öğrendiklerini unutmayacaklarını, bu etkinliğin hem eğlenceli olduğunu hem de günlük yaşamları üzerinde etkisi olduğunu, satın aldıkları malların son kullanma tarihine baktıklarını, bu konuda bir sorun ile karşılaşırlarsa zabıtaya başvurabileceklerini ifade etmişlerdir. *Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde* öğrenciler sınıfa bir uzmanın kaynak kişi olarak davet edilmesinin konuyla ilgili merak ettiklerini öğrenmelerine, dersin daha ilgi çekici olmasına katkıda bulunduğunu ve bu etkinliğin sonunda vatandaşlık haklarını öğrendiklerini ve kullanacaklarını belirtmişlerdir. *Araştırmacı günlüğünde* etkinliğin öğrencilerin ilgisini çektiği, öğrencilerin görüşme öncesinde hazırladıkları soruların yanı sıra görüşme sırasında da merak ettikleri konular ile ilgili sorular yönelttikleri, ders sonunda öğrenilenlerin özetlenmesi sırasında öğrencilerin beslenme ile ilgili kurumlar konusunu anladıklarının gözlemlendiği belirtilmiştir.

Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri ile ilgili olarak zabitanın kaynak kişi olarak davet edilmesinden bir süre sonra, öğrencilerin tarihi geçmiş bir ürünü bakkalın değiştirmemesi üzerine belediyeye giderek dükkân sahibini zabıtaya şikâyet etmeleri, hem ürünün değiştirilmesini hem de dükkân sahibinin ceza almasını sağlamaları ile öğrencilerin öğrenilenleri günlük yaşamlarına transfer ettikleri, bir sorun belirleme ve çözme girişiminde buldukları söylenebilir.

Kaynak kişi davetlerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğretmenler davetten önce kaynak kişiyi tarih ve saat, görüşmenin konusu ve süresi, davetin amacı gibi konularda bilgilendirmelidir. Öğrenciler de kaynak kişinin gelme amacı konusunda bilgilendirilerek, öğrencilerin sorular hazırlamaları sağlanmalıdır. Kaynak kişi davetinin amacına ulaşabilmesi için hazırlanan sorular sınıfta paylaşılmalı ve önemli görülenler seçilmelidir. Bunun yanı sıra öğrencilere görüşme sırasında merak ettikleri soruları sorabilecekleri belirtilerek kaynak kişi ile iletişimleri desteklenmelidir. Görüşme bitiminde öğrenciler ile bu görüşme sonucunda neler öğrenildiği ve etkinliğin ne gibi katkılarının olduğu tartışılmalıdır.

“Sözlü tarih” etkinliği sırasında öğrenciler yaşlı kişilerle görüşme yapmış, görüşmelerini kamera ile kayıt altına almış, sözlü tarih etkinliklerini hazırladıkları görsellerle zenginleştirerek sınıfta sunmuşlardır. Sözlü tarih sunumları ardından yapılan sınıf tartışmalarında eski gelenekler, günümüz ve geleceğe ilişkin tartışmalar gerçekleştirilmiş, karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu durum, sözlü tarih etkinliğinin öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurmasına katkı getirdiği

biçiminde yorumlanabilir. Bunun yanı sıra öğrenciler bu etkinlikte gruplar halinde çalışmışlardır. *Öğrenci günlüklerinde* öğrenciler bu etkinlik ile görüşme yapmayı, kamera ile çekim yapmayı, sunu hazırlamayı, grupla çalışmayı öğrendiklerini ifade etmişlerdir. *Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde* duyuşsal boyutla ilgili olarak öğrencilerin çoğu yaşlı insanlara karşı daha çok yakınlık duyduklarını, onların anlattıkları şeylerin ilgilerini çektiğini, bilgilerinin çokluğu karşısında şaşırıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, etkinliğin nesiller arasındaki duygusal bağın güçlenmesine katkı sağladığı söylenebilir. Bunun yanı sıra yapılan etkinlikle ilgili olarak öğrenciler sözlü tarih çalışmasını çok sevdiğini, kendilerini gazeteci gibi hissettiklerini ifade etmişlerdir. *Araştırmacı günlüğünde* araştırmacı öğrencilerin hazırladığı sözlü tarih sunumlarından çok etkilendiğini belirtmiş, görsellik, sunum yapma becerisi, araştırma, dil kullanma becerisi, özgünlük, araştırma sorularının uygunluğu gibi ölçütler açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin bu çalışmalarını çok başarılı bulduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin çalışma sürecinde karşılaştıkları sorunlar karşısında vazgeçmemelerini, gruplarıyla uyum içinde çalışmalarını ve işbölümü yapmalarını bu etkinliğin yararları olarak belirtmiştir. *Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri* ile ilgili olarak öğrenciler sözlü tarih görüşmeleri yapabilmek için yaşlı bir kişi ararlarken pek çok sorunla karşılaştıklarını ancak komşularına, akrabalarına, ailelerine sorarak bu kişileri bulmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bir grup öğrenci de yağın yağmur nedeniyle görüşme yapacakları kişiye ulaşamamaları sonucunda, camiden çıkan bir grup yaşlı kişinin otobüs durağında oturmalarını sağlayarak görüşmelerini gerçekleştirdiklerini ve kayıt altına aldıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler karşılaştıkları sorunların çözümünde yakın çevrelerinde yer alan kişilerden yararlanmış, karşılaştıkları sorunları çözmek için çaba harcamışlardır. Bu durum yapılan etkinliğin öğrencilerin sorun çözmelerine katkıda bulunduğu biçiminde yorumlanabilir.

Sözlü tarih çalışmalarının ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular şu şekilde ifade edilebilir; sözlü tarih etkinlikleri yapılmadan önce öğrencilerin; araştırma yapma, görüşme soruları hazırlama, görüşme yapma, görüşmeleri kayıt altına alma, sunu hazırlama, sunum yapma gibi konularda gerekli becerileri kazanmış olmaları gerekir. Sözlü tarih etkinlikleri sonunda öğrenilenlerin tartışılması, geçmiş ve günümüz arasında bağ kurulması, geleceğe ilişkin tahminde bulunulması için öğrencilerin yönlendirilmesi gerekir.

“**Tarih Sergisi**” etkinliği sırasında öğrenciler tarih sergisi için eskiden kullanılan eşya, fotoğraf, belge, gazete, mektup gibi materyaller araştırırken çevrelerinde yer alan kişilerle, komşularıyla, akrabalarıyla iletişime geçmişlerdir. Bu sayede yerel toplumda yer alan kişilerden yararlanmışlardır. Tarih sergisi etkinliği ile geçmiş zamanlarda kullanılan eşyalar günümüzde kullanılanlar ile karşılaştırılmış, gelecekte kullanılacak eşyalara ilişkin tahminlerde bulunulmuştur. *Öğrenciler günlüklerinde* tarih sergisini çok sevdiklerini ifade ederlerken öğrencilerin çoğu daha önce müzeye gitmediklerini belirtmiş ve okulun bir müze gibi olduğunu söylemişlerdir. *Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde* öğrencilerin sergide en çok dikkatini çeken eşyalar Çanakkale gazisinin fotoğrafı, Osmanlı tapuları, tapularda yazan eski yazı, kömür ile çalışan ütü, eski paralar ve eski daktilo olarak belirtilmiştir. *Araştırmacı günlüğünde* yapılan tarih sergisinin öğrencilerin geçmişte toplumsal yaşam, teknolojinin gelişimi gibi konularda bilgi edinmesine katkıda bulunduğu, öğrencilerin geçmiş ve günümüz arasında bağ kurmasını ve geleceğe ilişkin tahminde bulunmasını sağladığı belirtilmiştir. *Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri* ile ilgili olarak öğrenciler tarih sergisinde kullanacakları eski eşyaları bulmada sorun yaşamışlar; ancak aileleri, akrabaları ve komşuları ile iletişime geçerek sergi için gerekli eşyaları bulmuşlardır.

Tarih sergilerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; tarih sergisi öncesinde öğretmenler, öğrencileri eski eşyaların hangi zamandan kalmış olduğu, kimden edinildiği, ne amaçla kullanıldığı konusunda araştırma yapmaları ve sergi sırasında eşyaları tanıtırken bu bilgilerden yararlanmaları için uyarmalıdır. Öğretmenler geçmiş zamanlarda kullanılan eşyaların yerine günümüzde ne gibi eşyalar kullanıldığı ya da bazı eşyaların teknolojik gelişimi konularında öğrencilerin tahminlerde bulunmalarını sağlamalıdır. Tarih sergisi ile öğrencilerin geçmiş ve günümüz arasında bağ kurmaları ve geleceğe ilişkin tahminde bulunmaları, toplum tarihinin korunması ve aktarılması yönünde katkı sağlamaları için öğretmen rehber olmalıdır.

“**Aile Anayasası**” etkinliği sırasında öğrenciler ailede benimsenecek kurallara ilişkin hazırladıkları aile anayasalarındaki maddelere oylama yoluyla ailece karar verdiklerini belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde öğrenilenleri günlük yaşamda uygulamalarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. *Öğrenci günlüklerinde* öğrenciler aileleri ile etkinlik yapmaktan mutluluk duyduklarını ifade etmişlerdir. *Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde* öğrenciler

yapılan etkinliğin yararına ilişkin olarak ailede demokrasiyi sağladığını ifade etmişlerdir. Evde alınan kararlarda daha önce söz sahibi değilken bu etkinlik ile evde alınan kararlarda söz sahibi olduklarını bu bağlamda etkinliği çok sevdiklerini belirtmişlerdir. *Araştırmacı günlüğünde* araştırmacı öğrencilerin aileleri ile çalışma yapmaktan memnun olduklarını, etkinliği eğlenceli bulduklarını gözlemlediğini belirtmiştir. *Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri* ile ilgili olarak öğrencilerin çoğu bu etkinliğin, aileleri ile yaşadıkları sorunları çözmelerine yardımcı olan bir etkinlik olduğunu belirtmişlerdir. Bu etkinliğin evde işbölümü sağlama, alınan kararlarda söz sahibi olma yönünde katkılar getirdiğini ifade etmişlerdir.

Aile anayasası etkinliğinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğrencilerin aileleri ile birlikte bir görevi yerine getirmeleri, öğrenmeleri ve karar almaları, bilgi ve düşüncelerini paylaşmaları, Sosyal Bilgiler dersinde öğrendikleri demokrasi gibi kavramları aile yaşamlarında uygulamaları sağlanmalıdır. Bu bağlamda öğretmenler aile anayasası gibi etkinliklerin öncesinde ailelerle görüşerek ya da aileleri hazırladıkları yönergeler ile yapılacak etkinlikler konusunda bilgilendirerek, etkinliklerde ailelerin rol ve sorumluluklarını açıklamalıdır. Gerek sınıfta ailelerin katılımıyla, gerekse evde aileler ile öğrencilerin birlikte çalışmasına olanak sağlayabilecek etkinliklerle bu çalışmalar yürütülmelidir.

İnternet ve Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma Etkinlikleri

Araştırma kapsamında internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanmaya ilişkin olarak kütüphane araştırması, dosya hazırlama (TEMA, bakanlıklar, cumhurbaşkanlarımız), sunu hazırlama (sivil toplum kuruluşları) etkinlikleri düzenlenmiştir.

“Sunu Hazırlama (Sivil Toplum Kuruluşları)” etkinliği sırasında öğrenciler internette ve kütüphaneden sivil toplum kuruluşları ve çalışma alanlarını araştırarak power point sunuları hazırlamışlar, sunularını görseller ve çeşitli kitle iletişim araçlarından buldukları haberlerle zenginleştirmişlerdir. Sunumlarının ardından bu haberleri tartışmışlardır. *Öğrenci günlüklerinde* öğrenciler yapılan etkinliğin internette araştırma yapma becerilerinin gelişimi, sivil toplum kuruluşları ve etkinlik alanlarına ilişkin bilgi edinme, grupta çalışma, internette araştırma yapma, sunum yapma yönünde katkılar sağladığını belirtmişlerdir. *Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde* öğrenciler bu etkinlikten önce sivil toplum kuruluşları ile ilgili

haberler duyduklarında anlamadıklarını, bu etkinlikten sonra sivil toplum örgütlerini ve çalışma alanlarını öğrendiklerini ifade ederek, gelecekte bir sivil toplum kuruluşunda çalışmak istediklerini söylemişlerdir. Öğrenciler bu etkinliğin sunu hazırlama ve sunum yapma becerilerinin gelişimini sağladığını belirtmişlerdir. *Araştırmacı, günlüğünde* öğrencilerin gruplar halinde hazırladığı sunumları beğendiğini ve öğrencilerin uygulamanın ilk haftaları ile karşılaştırıldığında daha çok tartışmaya başladığını gözlemlediğini belirtmiştir. Araştırmacı, günlüğünde sunuların hem içerik hem de görsel boyut açısından son derece nitelikli olduğunu ifade ederek, öğrencilerin birbirlerinin çalışmalarını eleştirmelerinin ve getirilen haberleri tartışmalarının ders sürecine katkılarını belirtmiştir. *Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri* ile ilgili olarak; öğrenciler etkinlik sırasında getirdikleri haberleri tartışırken Alpu’da engelli vatandaşlar için kaldırım ve resmi binalarda gerekli düzenlemelerin olmamasını bir sorun olarak belirlemişlerdir. Bu sorunu çözmek amacıyla sınıfla birlikte dilekçe yazmaya ve belediye başkanı ile görüşmeye giderek dilekçeyi kendisine vermeye karar vermişlerdir. Bu durum yapılan etkinliğin öğrencilerin yaşadıkları çevrede bir sorun belirlemelerine ve çözmelerine katkıda bulunmuştur.

Öğretim sürecinde internet destekli uygulamaların ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğrencilerin internet araştırmaları yapmalarını gerektiren etkinliklerde, öğretmenler internet sitelerinde etkinlik öncesinde araştırma yaparak, konuya ilişkin yeterli kaynak bulunup bulunmadığını, öğrenciler için uygun internet sitelerini, konuyla ilgili resmi kurumların internet sitelerini incelemelidir. Etkinlik öncesinde öğrencilere dağıttığı yönergeler ile öğrencilere bazı internet sitelerinin adreslerini örnek olarak vermelidir. Öğretmenler internet araştırmaları sırasında ilgili ve ilgisiz, önemli ve önemsiz bilgileri ayırt etme, internette araştırma yapma, edinilen bilgileri özetleme, sunu hazırlama gibi konularda öğrencilere rehber olmalıdır.

“Dosya Oluşturma Etkinlikleri” kapsamında öğrenciler TEMA; bakanlıklar ve cumhurbaşkanlarımız ile ilgili dosya oluşturma etkinlikleri gerçekleştirmişlerdir. Dosya Oluşturma (TEMA) *etkinliği sırasında* TEMA ve TEMA’nın çalışmaları öğrencilerin ilgilerini çekmiştir. Öğrenciler TEMA ve TEMA’nın yürüttüğü kampanyaları araştırmış, görsellerle zenginleştirerek sunular hazırlamışlar, TEMA ile ilgili çeşitli kitle iletişim araçlarından buldukları haberleri sınıfa getirerek ders sonunda tartışmışlardır. Öğrencilerden biri Alpu İlçe Orman Bölge Müdürlüğü’ne

giderek yapacakları ağaçlandırma çalışması için fidan verip veremeyeceklerini sormuştur. *Öğrenci günlüklerinde* öğrencilerin çoğu, konuları araştırarak daha iyi öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler etkinlik sonunda belirledikleri sorun çözme yönünde yapacakları çalışmaya ilişkin çok heyecanlandıklarını, çevrelerinde bir şeyleri değiştirecekleri için çok mutlu olduklarını belirtmişlerdir. *Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde* öğrenciler bu etkinlikten önce yerlere çöp attıklarını ancak TEMA ve etkinlik alanını öğrendikten sonra çevrelerine karşı daha duyarlı bireyler olduklarını belirterek bu etkinliğin günlük yaşamları üzerinde etkili olduğunu söylemişlerdir. Bu etkinliğin araştırma becerilerinin gelişimine katkı sağladığını, bilgi edindiklerini, kendi hareketleri ile diğer insanlara örnek olmak istediklerini ifade etmişlerdir. *Araştırmacı günlüğünde* öğrencilerin dosya hazırlamalarının ardından birbirlerinin çalışmalarını eleştirdiği, eleştirirken de biçimsel ve içerik yönünden ders öncesinde belirtilen ölçütleri göz önünde bulundurdıkları belirtilmiştir. *Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri* ile ilgili olarak derste gerçekleşen tartışmalar sırasında öğrenciler Alpu'da çevre bilincinin yeterince gelişmediğini, yeterince ağaçlandırma yapılmadığını, okul bahçesinden başlayarak Alpu'da çevre kirliliğinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu etkinliğin sonunda belirlenen bu sorunlara yönelik olarak; bahçe temizliği, fidan dikme çalışması yapılmasına ve ilçe halkını bilinçlendirmek için çevre ile ilgili sloganlar yazılarak pankartlar hazırlanıp, ilçenin her yerine asılmasına karar verilmiştir. Bu durum, etkinliğin; öğrencilerin yaşadıkları çevrede sorunlar belirleyerek, çözme girişiminde bulunmalarına katkı sağlamıştır.

Dosya oluşturma etkinliklerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; etkinlik öncesinde öğrenciler dosya değerlendirme ölçütleri konusunda bilgilendirilmelidir. İçerik, görsellik, sunum gibi çeşitli sınıflamalar yapılarak öğrencilerin dosya oluşturmada nelere dikkat etmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Öğrencilerin kendi dosyalarını ve birbirlerinin dosyalarını belirlenen ölçütler doğrultusunda eleştirmeleri sağlanmalıdır.

“Çalışma Yaprağı (Yasalar)” etkinliği sırasında öğrenciler sözlük, ansiklopedi, dergi, internet gibi pek çok farklı kaynaktan ünite ile ilgili verilen temel kavramları araştırmıştır. Çalışmanın öğrencilerin farklı kaynaklardan araştırma yapma, aynı kavramın farklı tanımlarını karşılaştırma, ilgili ve ilgisiz, önemli ve önemsiz bilgileri ayırma gibi yönlerden katkı sağladığı söylenebilir. *Öğrenci günlüklerinde* öğrenciler bu etkinlik ile aynı anda birden fazla kaynaktan araştırma

yapmanın; bilgileri sınıflandırma, gereksiz ve ilgisiz bilgileri ayırt etme, kitaplardan araştırma yapma, internetten araştırma yapma gibi becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu etkinlikle öğrendikleri kavramların tanımını kendi ifadeleri ile yapmayı başka derslerde gerçekleştireceklerini ifade etmişlerdir. *Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde* öğrencilerin çoğu yeni kelime ve kavramları ünite başında araştırmış olmanın üniteyi anlamalarını kolaylaştıracağı yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğrenciler en çok kavramlara ilişkin kendi tanımlarını yapmaktan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Böylece bu etkinliğin öğrencilerin yazılı ifade becerileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. *Araştırmacı günlüğünde* bu etkinlikte öğrencilerin daha fazla derse katıldığı, dersin tartışma kısmında daha fazla görüş belirten öğrenci olduğu ifade edilmiştir. Öğrencilerin yavaş yavaş olumlu yönde değişmeye başladıkları, kendilerini daha iyi ifade ettikleri ve bu etkinliğin sonunda bir sınıf anayasası hazırlayıp uygulamaya konulmasına karar verildiği belirtilmiştir. *Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri* ile ilgili olarak sınıfta bazı öğrencilerin sınıf kurallarına uymadığını, yazılı bir anayasa ile bu sorunun çözülebileceğini belirten öğrenciler sınıf anayasası hazırlanarak bu sorunun çözülmesine karar vermiştir. Bu bağlamda yapılan etkinliğin öğrencilerin sorun belirleyerek çözmelerine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Çalışma yaprağı etkinliklerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğretmen çalışma yaprağını kazanımlar doğrultusunda hazırlamalı, öğrencilerin değişik kaynaklardan araştırma yapmalarına olanak tanımalıdır. Çalışma yaprakları doldurulduktan sonra sınıfta öğrencilerin birbiriyle tartışmaları sağlanmalıdır.

“Kütüphane Araştırması” etkinliği sırasında öğrenciler okulun yanındaki kütüphanede bireysel araştırmalar yapmış, sınıfta araştırmalarını gruplar halinde birleştirmiş ve grup raporlarını hazırlayarak sunmuşlardır. *Öğrenci günlüklerinde* bu etkinliğe ilişkin olarak araştırma becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğu ve grupla çalışmaktan zevk aldıkları belirtilmiştir. *Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde* öğrencilerin çoğu daha önce kütüphaneye gitmediklerini, araştırmalarını yalnızca internetten yaptıklarını belirtmişler, bu etkinlikten sonra kitaplardan araştırma yapmayı, kütüphanede çalışmayı sevdiklerini ve bundan sonra araştırma yapmaları gerektiğinde Sosyal Bilgiler dersi ve diğer dersler için kütüphaneden yararlanacaklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra kütüphanenin soğuk olmasının ve kaynak kitap sayısının yetersizliğinin kendilerini olumsuz yönde

etkilediğini belirtmişlerdir. *Araştırmacı günlüğünde* araştırmacı kütüphanenin soğuk olmasını, kütüphane görevlisinin yeterince öğrencilere rehberlik edememesini, kaynak kitapların azlığını birer sorun olarak gördüğünü ifade etmiştir. Öğrencilerin sınıf tartışmalarına yeterince katılmaması da belirlenen diğer bir sorundur. Etkinlik sonunda toplanan geçerlik komitesinde komite üyelerinin “Kitap toplama kampanyası yapılabilir ve etkinlikler sırasında öğrenciler çevrelerinde sorunlar belirleyerek çözmeleri konusunda cesaretlendirilebilir” biçiminde yaptıkları öneriye ilişkin olarak olumlu görüşlerini ifade etmiştir. *Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri* ile ilgili olarak bu etkinliğin “kütüphanede kaynak kitap sayısının azlığı” biçiminde bir sorunun belirlenmesi ve çözümlenmesi yönünden katkısı olduğu söylenebilir.

Kütüphane kaynaklarından yararlanma etkinliklerinin ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde kütüphane kaynaklarından yararlanması desteklenmelidir. Bu bağlamda öğrencilerin kütüphaneden araştırma yapmalarına olanak sağlayacak etkinlikler uygulanmalıdır. Öğrenciler ile kütüphanelere alan gezileri düzenlenerek öğrencilerin kütüphane çalışanları ile iletişim kurmaları sağlanmalıdır. Kütüphaneye yapılacak alan gezileri öncesinde araştırma yapılacak konuya ilişkin olarak kütüphane görevlisi bilgilendirilmeli, öğrencilere rehberlik etmesi istenmelidir. Okul ve sınıf kitaplıkları zenginleştirilerek öğrencilerin daha çok kaynağa ulaşmasına katkıda bulunulmalıdır.

Özel Günler ve Güncel Olaylardan Yararlanma Etkinlikleri

Araştırmada özel günlerden yararlanmaya ilişkin olarak araştırmanın uygulama sürecine denk gelen “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” törenine katılım gerçekleştirilmiştir. Güncel olaylardan yararlanmaya ilişkin olarak ise Sosyal Bilgiler derslerinin sonunda getirilen gazete haberleri ve diğer kitle iletişim araçlarından öğrencilerin derlediği haberler tartışılmıştır.

“**23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Töreni**” sırasında törenin düzenlenmesinde yaşanan aksaklıklar nedeniyle öğrencilerin çoğu duydukları rahatsızlıktan söz etmişlerdir. *Öğrenci günlüklerinde* belirtilenler göz önünde bulundurulduğunda öğrenciler için bu bayramda herhangi bir etkinlikte yer almanın büyük önem taşıdığı, öğrencilerin duyuşsal gelişimi üzerinde büyük etkisi olduğu söylenebilir. Öğrenciler çoğunlukla günlüklerinde Atatürk ve vatan sevgisinden söz etmiş, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramından duydukları mutluluğu

ifade etmişlerdir. *Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde* öğrenciler tören düzeninde yer alan sorunlar nedeniyle törenden daha önceki yıllara göre daha az zevk aldıklarını belirtmişlerdir. Yağmur yağmasının töreni olumsuz yönde etkilediğini ifade ederek 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın yarattığı coşkuya değinmişlerdir. Bu bağlamda ulusal bayramların öğrencilerin ulusal değerleri kazanmasına, öğrencilerin kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmesine katkıda bulunduğu söylenebilir. *Araştırmacı günlüğünde*, tören düzeninde olan sorunlardan söz edilerek öğrencilerin 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramına duydukları coşku dile getirilmiştir.

Özel günlerden yararlanmaya yönelik çalışmaların ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; ulusal günler, yerel kurtuluş günleri ya da özel günlerde düzenlenen törenlerde öğrencilerin çoğuna görev verilmesi sağlanmalıdır. Tören öncesinde günün anlam ve önemi konusunda öğrenciler bilgilendirilmelidir. Öğrencilerin coşku, sevinç gibi duyguları yaşayabilmeleri için sınıf ya da okulları süsleme gibi özel etkinlikleri öğrencilerin birlikte gerçekleştirmesi desteklenmelidir. Törenlerden sonra öğrencilerin törene ilişkin görüşlerini paylaşması sağlanmalıdır.

Güncel olaylardan yararlanma etkinliği sırasında, öğrenciler her dersin sonunda konu ile ilgili getirdikleri gazete haberlerini sunmuş, haberler birlikte tartışılmıştır. Haberlerin tartışılması sırasında öğrenciler günlük yaşamları ile ya da yaşadıkları çevre ile haberleri ilişkilendirmeye çalışmışlardır. *Öğrenci günlüklerinde* öğrenciler güncel olayları takip etmenin sorumluluk kazanma, gündemi takip etme, çevrelerindeki sorunları belirlemelerine yardımcı olma gibi katkıları olduğunu ifade etmişlerdir. *Odak öğrenciler ile yapılan görüşmelerde* öğrenciler uygulama öncesinde gazete okumadıklarını ve haberleri izlemediklerini ifade ederek bu çalışmanın gündemi takip etmelerine, gazete okuma alışkanlığı kazanmalarına katkı sağladığını belirtmişlerdir. *Araştırmacı günlüğünde* öğrencilerin güncel olayları takip etmelerinin öğrenilenlerin günlük yaşamla bütünleştirilmesi, öğrencilerin çevrelerindeki sorunlara karşı duyarlılıklarının artması yönünde katkılar getirdiği ifade edilerek; güncel olayların sınıfta tartışılmasının öğrencilerin kendilerini ifade etme becerisinin gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmiştir.

Güncel olaylardan yararlanmaya yönelik çalışmaların ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; güncel olaylardan Sosyal Bilgiler dersinde yararlanılmalı, bu çalışmalarda

özellikle öğrencilerin yorumlama ve eleştiri yapma becerilerinin gelişimi üzerinde durulmalıdır. Öğrencilerin güncel olaylarla Sosyal Bilgiler dersi arasında ilişki kurmalarına olanak sağlanmalıdır. Öğretmenler güncel olayların seçiminde güncel olayların öğrenci düzeyine uygun olması, ilgi çekici olması gibi noktalara dikkat etmelidir.

Öğrencilerin Sorun Çözmeye Yönelik Olarak Gerçekleştirdiği Etkinlikler

Araştırmada önceden planlanan etkinlikler sırasında öğrenciler çevrelerinde gözlemedikleri bir sorunu belirleyerek bu sorunun çözümü için önerilerde bulunmuşlardır. Sınıfça karar verilen etkinlikler gerçekleştirilerek öğrencilerin belirledikleri sorunları çözmeleri sağlanmıştır. Öğrenciler “Kütüphane Araştırması” etkinliğinin sonunda “Kitap Toplama Kampanyası”; “Sunu Hazırlama (sivil toplum kuruluşları)” etkinliği sonunda “Engellilere Yardım Kampanyası”; “Dosya Oluşturma (TEMA)” etkinliği sonunda “Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası”; “Mahalle Modeli Oluşturma” etkinliği sonunda “Tatbikat ve Drama”; “Çalışma Yaprağı (Yasalar)” etkinliği sonunda “Sınıf Anayasası Düzenleme”; “Dosya Oluşturma (Bakanlıklar ve Cumhurbaşkanlarımız)” etkinlikleri sonunda “Sınıf Meclisi” etkinliklerinin gerçekleştirilmesine karar vermişlerdir. Yapılan etkinliklerden Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası'na ilişkin bulgular aşağıda sunulmaktadır:

“Çevre Bilinçlendirme ve Ağaçlandırma Kampanyası” etkinliğinde öğrenciler okulun diğer sınıfları ile konuşarak okuldaki tüm öğrenciler ile birlikte bahçe temizliği yapılmasına karar vermiş, bahçedeki çöpler okuldaki tüm öğrenciler tarafından toplanmıştır. Bunun yanı sıra öğrenciler ilçe halkını çevre konusunda bilinçlendirmek için bilgilendirici ve uyarıcı pankartlar hazırlayarak bunları ilçedeki çeşitli dükkânlara, kamu kuruluşlarına, otobüs duraklarına, evlerinin önüne ve odalarının camına asmışlardır. Çevrelerini ağaçlandırmak için her öğrenci aldığı fidanı okulun bahçesinde ağaç bulunmayan yerlere dikmiştir. *Bu etkinlik sırasında öğrencilerin pankart asılmasına ilişkin olarak kendilerine olumsuz yanıt veren kahvehane çalışanına gösterdikleri tepki ve çalışmalarının amacını esnaf ve resmi kurum çalışanlara iyi biçimde ifade etmeleri komite üyeleri tarafından olumlu bir gelişme olarak yorumlanmıştır. Esnafların çoğunun ve resmi kurum çalışanlarının nâzik tavırları ve öğrencilere yardımcı olmaları komite üyeleri tarafından çalışmaya katkı getiren etkenler olarak nitelendirilmiştir.*

Öğrenci günlüklerinde öğrencilerin çoğu yapmış oldukları bu çalışmanın kendi çevre bilinçlerinin gelişimine katkıda bulunduğunu, bu çalışmadan sonra daha iyi örnek olabilmek için çevreye karşı daha duyarlı davrandıklarını belirtmişlerdir. *Odak öğrencilerle yapılan görüşmelerde* öğrenciler bu etkinlikle çevrelerine karşı daha duyarlı olduklarını belirterek, ağaçlandırma çalışmaları gerçekleştirmekten duydukları mutluluğu ifade etmişlerdir. *Araştırmacı günlüğünde* öğrencilerin çevre ile ilgili pankartlar hazırlayarak ilçenin değişik yerlerine astıkları bunun için esnaflarla ve çeşitli kurum kuruluşlarla iletişime geçerek çalışmalarını anlattıkları, bu kişileri ikna ettikleri, okul bahçesine fidan dikildiği ve okulun tüm öğrencileri ile okul bahçesinin temizlendiği belirtilmiştir. Araştırmacı, çalışmalar sırasında öğrencilerin son derece girişken olduklarını, uygulamanın başındaki davranışlarıyla karşılaştırıldığında kendilerine çok daha fazla güvendiklerini ve daha kolay iletişim kurduklarını gözlemlediğini ifade etmiştir. *Öğrencilerin sorun belirlemeleri ve çözmeleri* ile ilgili olarak, okul bahçesi tüm okul öğrencileri ile birlikte temizlenmiştir. Okul bahçesine her öğrenci bir fidan dikmiştir. Çalışma bu boyutu ile öğrencilerin okulları ile ilgili sorunları çözmelerini sağlamıştır. İlçedeki tüm dükkân, resmi kurum ve otobüs duraklarına ilçe halkının çevreye karşı duyarlılıklarını artırmak amacıyla hazırlanan uyarı pankartları asılarak ilçede belirlenen bir sorun çözülmeye çalışılmıştır.

Öğrencilerin sorun belirlemelerine ve çözmelerine yönelik çalışmaların ne şekilde düzenlenebileceğine ilişkin olarak elde edilen bulgular kısaca şu şekilde ifade edilebilir; öğrencilerin günlük olayları izlemeleri sağlanmalı, öğrenciler çevrelerinde sorun belirlemeleri ve çözmeleri konusunda desteklenmelidir. Bu bağlamda öğrenciler çevrelerindeki yerel yöneticiler ile ya da kurumların yöneticileri ile nasıl iletişim kuracakları, resmi kurumlara nasıl başvuru yapacakları gibi konularda bilgilendirilmeli ve çeşitli etkinliklerle deneyim kazanmaları sağlanmalıdır. Öğrencilerin kurum ve kuruluşlarda rol ve sorumluluklarını öğrenmeleri, vatandaşlık haklarını bilmeleri ve kullanmaları için olanaklar sağlanmalıdır.

Öğrenciler ile etkinliklerin sonunda yapılan görüşmelerden, video kayıtlarından, öğrencilerin günlüklerinden ve araştırmacı günlüğünden elde edilen verilere dayalı olarak öğrencilerin yapılan etkinliklerin tümünden hoşlandığı söylenebilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin en çok beğendiği etkinliklerin tatbikat ve drama etkinliği, tarih sergisi ve sözlü tarih çalışması olduğu söylenebilir. Yapılan bu

çalışmalara ilişkin olarak öğrenciler keyif aldıklarını, günlük yaşamlarında kullanabilecekleri bilgi, beceri ve değerler edindiklerini ifade etmişlerdir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak öğrencilerin yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin tümünden hoşlandığı, yerel toplum çalışmalarına dayalı olarak işlenen Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilere; internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, araştırma yapma, insanlarla iletişim kurma, görüşme yapma, vatandaşlık hak ve sorumluluklarını bilme ve kullanma, kendini daha iyi ifade etme, yaşadığı çevre, ülke ve dünyaya karşı daha duyarlı olma, kendini içinde yaşadığı toplumun bir parçası olarak görme, güncel olayları izleme ve yorumlama yönünde katkı sağladığı belirlenmiştir.

Mills (2001) Sosyal Bilgiler dersinin ilköğretimdeki önemine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçladığı araştırmasında öğretmenlerin hiçbirinin eleştirel düşünme ya da problem çözme gibi becerilerden söz etmediğini belirlemiş, bunun nedenini sorduğunda öğretmen ve uzmanlar bu becerilerin birinci kademedeki çok ikinci kademe öğrencilerine uygun beceriler olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenler zamanın sınırlı olduğunu belirterek ilköğretimde öncelikli amaç olarak temel matematik ve okuma yazma becerilerinin gelişimini önemsediklerini, Sosyal Bilgiler dersini bir şeyleri değiştirmekten çok, var olan durumu ortaya koyan bir ders olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Oysa yerel toplum çalışmalarının Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı ile özellikle varılmak istenen nokta, Sosyal Bilgiler dersinin günlük yaşamla bütünleştirilmesi yönünde somut adımlar atabilmek, öğrencilerin yaşadıkları topluma, dünyaya karşı farkındalık ve duyarlılıklarını artırarak, çevrelerindeki sorunları belirlemelerini ve vatandaşlık haklarını kullanarak bu sorunları çözme girişiminde bulunmalarını sağlamaya çalışmaktır.

Sunal ve Haas (2002)'a göre öğrenciler, gazetelerden yararlanılarak işlenen Sosyal Bilgiler dersi yoluyla, kendi sosyal dünyalarındaki anlayışları yapılandırdıkları gibi düşünme becerilerini ve tüm okul programından elde ettikleri bilgileri bütünleştirip, bunlardan sonuç çıkarırlar ve sunulan problemleri çözmek için araştırma yapmaya başlarlar. Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarının kullanımına ilişkin olarak gerçekleştirilen bu çalışmada gazeteler de bir yerel toplum kaynağı olarak kullanılmış, her dersin sonunda öğrencilerin getirdiği gazete

kupürlerinin tartışılmasına zaman ayrılarak, konu ile haberlerin ilişkilendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada öğrenciler derse getirilen haberlerin tartışılması sırasında çevrelerinde çeşitli sorunlar belirleyerek bu sorunları çözmeye girişiminde bulunmuşlardır.

Morris (2004) tarafından gerçekleştirilen yerel tarihle ilgili çalışmada öğrenciler alan gezilerine katılmışlar, ilgili dokümanları incelemişler, tarihe tanıklık etmiş kişilerle görüşmeler yapmışlar ve elde ettikleri verileri bir araştırma dosyasında toplamışlardır. Projenin toplum tarihinin korunması ve aktarılmasına hizmet ettiği vurgulanmıştır. Bu araştırmada öğrenciler alan gezileri, kaynak kişiler, dokümanlar gibi kaynakları kullanarak uygulama sürecini tamamlamışlar; tarih sergisi, sözlü tarih ve kaynak kişi daveti etkinliklerinin sonunda toplumun dünü, bugünü ve geleceğine ilişkin çalışmalarda bulunmuşlardır. Morris'in elde ettiği "Alan gezilerinin toplum tarihinin korunması ve aktarılmasına hizmet eder" biçimindeki bulgu, bu araştırma kapsamında yapılan tarih sergisi sonunda da elde edilmiştir.

Morris (2005) tarafından yapılan bir diğer çalışmada Sosyal Bilgiler dersinin -zenginleştirilmesi için ders dışı bir model önerilmiştir. Bu modelde öğrencilerin tarihi kişilikleri daha iyi tanıyabilmesi için bir dizi etkinlik yer almıştır. Bu etkinlikler geziler, kaynak kişilerle görüşmeler yapma, akranlarla bilgi paylaşımı, aileden yardım alma biçiminde sıralanmıştır. Modelin öğrencilere yaratıcı problem çözmeye ve esnek düşünme becerileri kazandıracığı belirtilmiştir. Morris'in araştırması ile paralel olarak bu araştırmada da öğrenciler okulla ilgili yaşadıkları çevre ile ilgili alan gezileri, kaynak kişiler ile görüşme, aileleri ile çalışma gibi etkinlikler sonunda sorunlar belirleyerek çözmeye girişiminde bulunmuşlardır. Bu durum sözü edilen etkinliklerin problem çözmeye ve düşünme becerilerini kazandırmaya katkıda bulunduğu biçiminde yorumlanabilir.

Zabitanın kaynak kişi olarak davet edilmesi etkinliği sonucunda elde edilen "Öğrencilerin yaşadığı çevrede bir sorun belirleyerek çözmeleri yönünde vatandaşlık haklarını kullanma ve girişimde bulunmalarına katkıda bulunmuştur" bulgusu ile Chapin (2006)'ın "Öğrencilerin yerel çevrelerinde bir sorun belirlemeleri ve bu sorunu çözmeleri, öğrencilere vatandaşlık görevlerini yerine getirme olanağı sunar, öğrencilerin başarıya ve tatmin duygusunu tatmalarına fırsat verir" biçimindeki görüşü paralellik göstermektedir.

Pumpian, Fisher ve Wachowiak (2006)'ın "Dışarıdaki Okul" başlıklı araştırmaları öğrencileri okul saati içinde toplumla bağ kurmaya yönlendiren,

müzeyle dayanan eğitimsel bir girişim olarak açıklanmıştır. Öngörülen eğitim müzelerde eğitim görme, alan gezileri, okuma, yazma ve dil becerilerinin geliştirilmesini amaçlayan etkinlikleri kapsamaktadır. Bu araştırmada öğretimin sınıf dışına taşınmasının, geleneksel eğitimin sınırlılıklarını ortadan kaldırdığı; öğrenme ve öğretmeye farklı bakış açılarının getirilmesine olanak sağladığı belirtilmiştir. Yerel toplum çalışmaları da öğrencileri yalnızca okul saati içinde değil, okul dışında da çalışmaya yönlendiren etkinliklerden oluşmaktadır. Bu araştırmada yerel çevreden elde edilen kaynaklar ile okulda düzenlenen tarih sergisi de öğrenciler tarafından okulun bir müzeyle benzediği biçiminde yorumlanmış, öğrencilerin geçmiş, bugün ve geleceğe ilişkin farklı bakış açıları kazanmalarına yardımcı olmuştur.

Bu araştırma ile öğrencilerin kütüphane ve internet kaynaklarından yararlanmalarını sağlamaya yönelik etkinlikler de gerçekleştirilmiştir. Bu etkinliklerin sonucunda öğrenciler aynı anda birden fazla kaynaktan araştırma yapmanın; bilgileri sınıflandırma, gereksiz ve ilgisiz bilgileri ayırt etme, kitaplardan araştırma yapma, internette araştırma yapma, sunum yapma, bireysel ve grupla çalışma gibi becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen bu bulgular Oliver'in (2007) "Öğrenciler araştırma yaparak araştırma becerilerinin yanında birçok üst düzey bilgi kazanırlar." görüşü ile paralellik göstermektedir.

Deveci ve Selanik Ay (2008) tarafından yapılan çalışmada bu araştırmadan elde edilen sonuçlara paralel biçimde öğrencilerin çoğunun yerel toplum çalışmaları ile işlenen Sosyal Bilgiler dersinden zevk aldığı, gerçekleştirilen etkinlikleri ilgi çekici ve eğlenceli bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ünlüer (2008) 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisini belirlemeyi amaçladığı araştırmasında, Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımının öğrencilerin akademik başarıları ve derse ilişkin tutumları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde öğrencilerin tümü derste gazete kullanımıyla dersi sevdiğini, tümüne yakını da derste gazete kullanımında güçlüklerle karşılaşmadığını ve tüm derslerde gazetenin kullanılabilirliğini belirtmişlerdir. Bu araştırmada da her dersin sonunda öğrenciler, gazetelerden ve çeşitli kitle iletişim araçlarından edindikleri haberleri sınıfa getirerek ders sonunda tartışmışlardır. Öğrenciler günlüklerinde ve yapılan görüşmelerde gazete kullanımına ilişkin olumlu görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu Ünlüer'in Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımına

ilişkin öğrenci görüşlerinin genelde olumlu olduğu yapılan görüşmelerde öğrencilerin tümünün derste gazete kullanımının okuma ve okuduğunu anlama becerisini artırdığını, tümüne yakınının gazete kullanımıyla dersi daha iyi öğrendiğini, dersi günlük yaşamla ilişkilendirdiğini ve araştırma becerilerini geliştirdiğini belirttikleri biçimindeki sonucu ile paralellik göstermektedir.

Yapılan bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde alan gezilerinin kullanımının öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini günlük yaşamla bütünleştirmelerine ve sorun çözme becerileri kazanmalarına katkı getirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne yapılan alan gezisi ve görüşme etkinliği sonucunda öğrenciler okulları ile ilgili belirledikleri sorunu bu kurum ile iletişime geçerek çözmeye çalışmışlardır. Elde edilen bu bulgu yerel toplum çalışmaları kapsamında gerçekleştirebilecek etkinliklerden biri olan alan gezilerine ilişkin olarak, Gökçe, Çengelci ve Selanik Ay (2009) tarafından yapılan çalışma sonucunda elde edilen, öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında daha fazla geziye yer verilmesi gerektiği yönündeki bulgu ile paralellik göstermektedir. Bu bağlamda öğretmen eğitimi programlarında daha fazla alan gezisine yer verilebilir ve bu yeterliklerin öğretmenlere kazandırılması ile öğretmenler alan gezilerini daha sık ve etkili biçimde kullanabilir.

Öğrenciler yakın çevrelerinden başlayarak dünyayı tanır ve anlamlandırır. Okulda öğrenilen bilgilerin günlük yaşamda kullanılabilmesi için öğrencilerin toplumla iletişim içinde olması gerekir. Öğrencilerin vatandaşlık hak ve sorumluluklarını öğrenebilmesi, kurumlar içindeki yerini ve rolünü anlayabilmesi için bu kurumlarla doğrudan iletişim kurulmalıdır. Öğrencilerin yalnızca haklarını ve sorumluluklarını ders kitaplarından okuması yerine öğrencilerin etkin olduğu zengin öğrenme ortamları tasarlanabilir. Öğrencilerin okul dışında da deneyim kazanmalarına olanak tanınabilir.

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler aşağıda sunulmaktadır:

- İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler programında yerel toplum çalışmalarına ilişkin olarak öğretmenlere örnek oluşturabilecek açıklama ve etkinliklere yer verilebilir.
- Öğretmenler yerel toplum çalışmaları ve uygulama örnekleri kapsamında hizmet içi eğitime alınabilir.

- Tüm kurum ve kuruluşlarda okullarla iletişim sağlayabilecek birimler açılabilir. Bu birimlerin öğrencilere rehberlik etmesi ve onları bilgilendirmesi, öğrenciler ile kurum yöneticilerinin görüşmesi için randevu ayarlaması sağlanabilir.
- Öğrencilerin geçmişteki toplumsal yaşama ilişkin görüş geliştirmesini sağlamak amacıyla, müze bulunmayan yerleşim birimlerinde günümüzde kullanılmayan eski eşyalar okullarda toplanarak sergilenebilir.
- Okulun bulunduğu çevrede uzun süredir yaşayan insanlar ve konu alanı uzmanları her öğretim yılı başında belirlenerek hangi ünite ve temalar ile ilişkilendirilerek davet edileceklerine ya da sözlü tarih çalışmaları yapılacağına karar verilerek bir çalışma planı oluşturulabilir.
- Ailelerin katılımını sağlamak amacıyla çeşitli etkinliklerin okulda ailelerle birlikte yapılması sağlanabilir. Okulların bünyesinde aile merkezleri açılarak öğretmen, öğrenci, yönetici ve ailelerin birlikte çalışabileceği ve paylaşımda bulunabileceği ortamlar düzenlenebilir.
- Öğrencilerin grupta ya da bireysel olarak okul dışında çalışmalar yapmalarına olanak sağlamak amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından etüt merkezleri açılabilir.
- Öğrencilerin interneti araştırma yapmak amacıyla daha sık kullanmalarını sağlamak için okullarda bilgisayar sayısı artırılabilir. Teknoloji sınıflarının donanım eksiklikleri tamamlanabilir.
- Öğrencilerin kütüphanelerden daha sık yararlanmaları için ilköğretim Sosyal Bilgiler programlarına kütüphane kullanımını sağlayacak daha fazla etkinlik eklenebilir. Ayrıca, öğrencilerin kütüphanelerden daha fazla yararlanabilmesi için ilçe ve il halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri ve sınıf kitaplıkları zenginleştirilebilir.
- Çeşitli sivil toplum örgütlerinde öğrencilerin toplum hizmeti çalışmalarına katılmaları sağlanabilir.
- Sosyal Bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları kullanımına ilişkin farklı sınıf düzeylerinde nicel ve nitel araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça / References

- Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Alleman, J., Knighton, B., Brophy, J. (2007). Incorporating all children using community and cultural universals as a centerpiece. *Journal of Learning Disabilities*, 40 (2), 166-173. Retrieved June 12, 2009, from ERIC database. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 758 044).
- Allen, M. G., & Stevens, R. L. (1998). *Middle grades social studies teaching and learning for active and responsible citizenship* (2nd ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Andrew P, J. (2005). *A short guide to action research*. United States of America: Pearson Education.
- Arın, D. (2006). *Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrenci başarısı ve hatırd tutma düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Burz, H. L., & Marshall, K. (1998). *Performance-based curriculum for social studies from knowing to showing*. California: Corwin Press Inc.
- Chapin, J. R. (2006). *Elementary social studies*. Boston: Pearson Education Allyn and Bacon.
- Demir, M. K., Özsoy Eşki, I. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının gözlem gezisi yöntemine karşı ilgilerinin incelenmesi. *IX. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu içinde* (1070-1071). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Deveci, H. (2007). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7 (1), 415-451.
- Deveci, H. ve Selanik Ay, T. (2008). Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmaları ve uygulama örnekleri. *International Conference on Educational Sciences içinde* (649-658). Kıbrıs: Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Deveci, H., Selanik Ay, T. ve Çengelci, T. (2008). Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma durumları. *III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi içinde* (464-474). Adana: Çukurova Üniversitesi, Milli Eğitim Bakanlığı.
- Elliott, J. (1991). *Action research for educational change*. Buckingham: Open University Press.

- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Farmer, J., Knapp, D. ve Benton G. M. (2007). The effects of primary sources and field trip experience on the knowledge. *Multicultural Education*, 14 (3), 27-31. Retrieved September 14, 2009, from ERIC database. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 762 419).
- Gelen, İ. (2002). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde düşünme becerilerini kazandırma yeterliklerinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (10), 100-119.
- Gökçe, N., Çengelci, T. ve Selanik Ay, T. (2009). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının alan gezilerini gerçekleştirme becerilerine ilişkin görüşleri. *IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Gürdoğan Bayır, Ö. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Haas, M. E., & Laughlin, M. A.(2000). *Teaching current events: its status in social studies today*. Retrieved October 22, from ERIC database. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 440 899).
- Kaltsounis, T. (1987). *Teaching social studies in the elementary school*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kızılçaoğlu, A. (2003). İlköğretim okullarında bir kırsal yerleşmeye düzenlenecek gözlem gezisinde gerçekleştirilecek etkinlikler ile bir gezi planı önerisi. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(9), 1-20.
- Lyons, J. F. (2007). Integrating the family and the community into the history classroom. *Society for History Education*, 40(4), 481-491.
- Martorella, P. H. (2001). *Teaching social studies in middle and secondary schools* (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Mazman, F. (2007). *Sosyal bilgiler eğitiminde gezi-gözlem metodunun uygulanmasına ilişkin bir araştırma (Tokat Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Mills, R. (2001). Elementary teachers' views of the role of social studies education. *Elementary Level Education*, 109 (1), 82-87.
- Morris, R. V. (2004). The clio club: an extracurricular model for elementary social studies enrichment. *Gifted Child Today*, 28 (1), 41-48.

- Morris, R. V. (2005) The atterbury files: an extracurricular inquiry project illustrating local history. *Gifted Child Today*, 27 (3), 28-35.
- Munck, S. (2007). *Using newspapers and news magazines to teach history*. Unpublished masters thesis, Wayne State University, from ted.coe.wayne.edu/sse/finding/Munck.doc
- Oliver, R. (2007). Exploring an inquiry-based learning approach with first-year students in a large undergraduate class. *Innovations in Education and Teaching International*, 44 (1) 3-15. Retrieved 25 November, 2008, from ERIC database. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 764 305).
- Pumpian, I., Fisher, D. & Wachowiak, S. (2006). *Challenging the classroom standard through museum-based education: school in the park*. Retrieved May 15, 2009, from <http://books.google.com.tr/>
- Roslynne H. (2005). Successful strategies to keep students focused during internet research in social studies. Retrieved October 11, 2008, Proquest dissertations and thesis database, from <http://proquest.umi.com/pqdlink?did=1037877831&Fmt=7&clientId=79356&RQT=309&VName=PQD>
- Savage, T. V. ve Armstrong, D. G. (1987). *Effective teaching in elementary social studies*. New York: Macmillan Publishing.
- Sönmez, V. (2005). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sunal, C. S. & Haas, M. E. (2002). *Social studies for the elementary and middle grades a constructivist approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Ünlüer, G. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yönev, M. (2008). *Ortaöğretimde okutulan tarih derslerindeki gezi gözlem ve inceleme etkinliklerinin öğrenciler açısından kazanımları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.